

მარიამ ჩხარტიშვილი

ქართული იდენტობის საკრალური ასპექტი

აღბათ საკამათო არ შეიძლება იყოს აზრი იმის შესახებ, რომ თეორია, რომელსაც ირჩევს ისტორიკოსი, როგორც გამოკვლევის საფუძველს, გადამწყვეტია ნებისმიერი სამეცნიერო პრობლემის დასმისას. მაგრამ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს თეორია მაშინ, როცა საქმე ეხება რთულ ფენომენებს, რომელთა შეცნობა მოითხოვს მრავალრიცხოვანი ემპირიული მასალის გააზრებას და დიდი ისტორიული ნარატივის შექმნას.

ქართული ისტორიოგრაფია საკმაოდ ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ეფუძნებოდა ექსკლუზიურად მარქსისტულ სოციოლოგიას. მარქსიზმი მძლავრ ამსხნელობით სისტემას წარმოადგენს. ამიტომ ამ პერიოდის ქართულ ისტორიოგრაფიას (და, აგრეთვე, მომდევნო პერიოდისას, რომელიც გარკვეულწილად წინა წლების ინერციით წარიმართებოდა) ჰქონდა თვალსაჩინო მიღწევები.

თუმც მარქსიზმსაც აქვს, ცხადია, თავის შესაძლებლობების ზღვარი და ყველა მოვლენის შესასწავლად იგი არ გამოდგება. ასეთ მოვლენათა რიგს უდავოდ განეკუთვნება იდენტობა. ნებისმიერი ტიპის იდენტობა, მათ შორის, კოლექტიური კულტურული იდენტობა, რომლის საფუძველზე არის აღმოცენებული ისტორიკოსებისათვის განსაკუთრებით საინ-

ტერესო ეთნიკური და ნაციონალური ერთობები, გულისხმობს მიმართებას ანუ სუბიექტივისტურ ფაქტორებს, მაშინ როცა მარქსიზმი არის ობიექტივისტური მიდგომა.¹ ამიტომაც, რომ ქართული იდენტობის ისტორია ქართულ საბჭოურ ისტორიოგრაფიაში თითქმის შეუსწავლელი იყო. ქართველი ერის კონსოლიდაციის პრობლემაზე საუბრისას ხშირად, მაგრამ არა ყოველთვის, აღინიშნებოდა ქართველი ხალხის თვითცნობიერების არსებობის საკითხი, მაგრამ დეტალური კვლევა თვითცნობიერების ისტორიისა, არ წარმოებდა. თვითცნობიერება ეკონომიკურ ფაქტორებზე დაქვემდებარებულ მოვლენად იყო მიჩნეული და მკვლევრები მის შესახებ მხო-

¹ საჭიროდ მიმაჩნია აქვე განვმარტო ტერმინების *სუბიექტივისტური* და *ობიექტივისტური* არსი, რომ არ მოხდეს მათი აღრევა ქართულ ისტორიოგრაფიაში ფართოდ გავრცელებულ სუბიექტურთან და ობიექტურთან. ნაციის ობიექტივისტური განმარტებისას მხედველობაში მიიღება მარკერის რეალურობა, ანუ მისი ობიექტურად, საზოგადოებრივი აღქმებისაგან დამოუკიდებლად, არსებობის ფაქტი. მაგალითად, ერის მარქსისტულ დეფინიციაში პოსტულატი იმის შესახებ, რომ ერი - ეს არის ერთი ენის მქონე ერთობა, გაიგება როგორც მტკიცება იმის შესახებ, რომ ერთობას მართლაც აქვს ყველასაგან განსხვავებული ენა. ნაციის სუბიექტივისტური ინტერპრეტაცია კი გულისხმობს არა იმდენად რეალურად არსებულ განსხვავებას, არამედ ამ განსხვავების აღქმას ერთობის წევრების მიერ ანუ მარკერის სოციალურ შინაარსს და მნიშვნელობას. ობიექტივისტური მიდგომა დამახასიათებელი იყო საბჭოური და პოსტსაბჭოური პერიოდის ქართული ისტორიოგრაფიული პრაქტიკისათვის: კვლევის ფოკუსს და სამეცნიერო ინტერესის საგანსაც თითქმის ყოველთვის წარმოადგენდა თუ რა მოხდა, მაგრამ იშვიათად იყო დაკვირვების ობიექტი ის, თუ როგორ აღიქმებოდა, რაც მოხდა. ამ ფაქტის შესახებ ნათლად არის მითითებული ქართული ნაციონალიზმის და ნაციონალისტების პროცესისადმი მიძღვნილ ერთ-ერთ გამოკვლევაში. მოვიყვან მცირე ამონარიდს. სიტყვა შეეხება იდენტობის უმნიშვნელოვანეს მარკერს – ენას: „In particular, the notion of taking seriously all the beliefs the mental universe of a group of people no matter how outrageous they might seem to serious scholars, is one which puzzles many Georgians of my acquaintance, who regard the search for the absolute truth (“What is the origin of the Georgian language?”) as the only valid pursuit, and consider subjective truth (“What idea do people hold about the origin of the Georgian language?”) as a futile and uninteresting” (*Myth and Nation Building in Georgia. Nation-building in the Post-Soviet Borderlands. The Politics of National Identities*. G. Smith, V. Law, A. Wilson, A. Bihl, E. Allworth, Cambridge University Press, გვ. 270-271).

ლოდ მოკლე შენიშვნებით კმაყოფილდებოდნენ.²

გასული საუკუნის 90-იან წლებში საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გრანტით დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში მკვლევართა ჯგუფთან ერთად მე მოვიდე ქართული იდენტობის ისტორიის კვლევას ხელი. სწორედ მაშინ გახდა ჩემთვის ცხადი, რომ აღნიშნული საკითხის შესწავლა შეუძლებელია მარქსისტული სოციოლოგიის ჩარჩოებში.³

გარკვეული ძიებების შემდეგ მე შევარჩიე, ჩემი აზრით, შესაფერისი თეორიული მიდგომა, რომელიც *ეთნოსიმბოლიზმის* სახელით არის ცნობილი სპეციალურ ლიტერატურაში. ამ მიდგომის დახასიათება შეიძლება მრავალი ნიშნით, მაგრამ ამჯერად მინდა ხაზი გავუსვა მხოლოდ ერთს, ამ მოხსენებისათვის მნიშვნელოვანს: ეთნიკური და ნაციონალური ერთობების წარმოქმნასა, გამძლეობას და თვითშენახვას განაპირობებს არა იმდენად ეკონომიკური ან პოლიტიკური ფაქტორები, არამედ საერთო სიმბოლოები, ღირებულებები, მახსოვრობები ანუ საზოგადოებრივი პერცეფციები (ე.ი. სუბიექტივისტური ფაქტორები). აღნიშნული ერთობები, უპირველეს ყოვლისა, არის კულტურის ფორმები და მხოლოდ ამის შემდგომ პოლიტიკური თუ ეკონომიკური წარმონაქმნები.⁴ და კიდევ ერთი, ეთნოსიმბოლიზმის მთავარი პოსტულატი: კოლექტიურ კულტურულ იდენტობაზე დაფუძნებული ერთობები თავისი არსით განსხვავებულია დანარჩენი ადამიანური ასოცია-

² აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ქართული ისტორიოგრაფიის ნაწილობრივი ანალიზისათვის იხ.: მ. ჩხარტიშვილი, ქ. მანია. ქართული ერთობის სოციალური „სიცოცხლის“ ორი თვე ანუ დაკვირვება ქართველთა ნაციონალური კონსოლიდაციის პროცესზე 1878 წლის „ივერიის“ 10 ნომრის მიხედვით. ქართული წყაროთმცოდნეობა. XII. თბ. 2010, გვ. 159-168.

³ ამ პროექტის შესახებ მოკლე ინფორმაციისათვის იხ.: მ. ჩხარტიშვილი. ნაციონალიზმის იდეოლოგიის უნივერსალიები ილია ჭავჭავაძისა შემოქმედებასა და საზოგადოებრივ მოღვაწეობაში. ილია ჭავჭავაძე 170 (საიუბილეო კრებული). თბ. 2007, გვ. 215-243.

⁴ A. D. Smith. *Chosen Peoples*. Ethnicity. Edited by J. Hutchinson and A. D. Smith. Oxford. New York. 1996, გვ. 189.

ციებისაგან იმით, რომ მათ აქვთ საკრალური საფუძვლები. ნაციებიც კი, რომელთა წარმოშობა უკავშირდება ახალ დროს და სეკულარიზაციის ეპოქას, თავს მოაზრებენ არა მხოლოდ პოლიტიკურ ან თუნდაც კულტურულ ერთობებად, არამედ მოქალაქეთა საკრალურ თანაზიარებად. სწორედ საკრალიზმი განაპირობებს მათ არაჩვეულებრივ განგრძობადობას დროში და თვითშენახვას იმ შემთხვევაშიც კი, როცა ეკონომიკური საფუძვლები მოშლილია და პოლიტიკური ჩარჩო დარღვეული.⁵

აღნიშნული თეორიული პოსტულატი ნაციონალური და ეთნიკური ერთობების საკრალური საფუძვლების შესახებ მიღებულია მრავალი კონკრეტული ისტორიული შემთხვევის ანალიზით. ჩემს მიზანს წარმოადგენს ამ პოსტულატის ქართული მაგალითით შემოწმება ანუ ქართული იდენტობის საკრალური ასპექტის წარმოჩენა. აღნიშნული საკითხის კვლევა უდავოდ არის საქართველოს ისტორიის ერთ-ერთი გასაღები პრობლემა. როგორც აღვნიშნე, ერთობის საკრალიზაცია მისი გამძლეობისა და განგრძობადობის მთავარი განმაპირობებელი ფაქტორია. ხალხებმა, რომლებმაც შექმნეს შესაბამისი იდეოლოგიები და სპეციალური სოციალური აგენტების მეშვეობით მისი კულტივირებაც მოახერხეს თავიანთი ერთობების შიგნით, გადარჩნენ. ფაქტი ისაა, რომ უხსოვარ დროში წარმოშობილმა ეთნიკურმა ბირთვმა ქართული ერთობის სახით შეძლო გადარჩენა. მეტიც, ის ტრანსფორმირდა ნაციონალურ ერთობად და როგორც ასეთი, განაგრძობს არსებობას. ამიტომ აპრიორი სავარაუდოა, რომ ქართულ ერთობას

⁵ At such moments, we can grasp the nation as a „sacred communion of citizens“ (A. D. Smith. *Nationalism. Theory, Ideology, History*. Cambridge. 2001. Reprint 2003, გვ. 35); „Yet, that the world is divided into communities of nations which possess their own territories or homelands, their own histories and their particular destinies – these are beliefs that are rarely questioned by most people. These form what one might term the ‘sacred properties’ of the nation or more accurately, the basic properties of the nation conceived as a sacral communion of its members“ (ibid, 144).

ჰქონდა და აქვს საკრალური საფუძვლები. მაგრამ იმ იდეებზე, გნებავთ, მითებზე, რომელთაც უზრუნველყვეს შიდა-ჯგუფური კონსოლიდაცია და არანაკლებ შეირადებული ბრძოლებისა, განაპირობეს ქართული ერთობის თვითშენახვა უპრეცედენტოდ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში, ჩვენ თითქმის არაფერი ვიცით. საქართველოს ისტორიის, უფრო ზუსტად კი, ქართული ერთობის ისტორიის ამ ნაკლებად შესწავლილ ასპექტს შეეხება წინამდებარე გამოკვლევა.

იდენტობა არის ე.წ. „ხანგრძლივი დროის“ (ესაა ცნობილი ისტორიოგრაფიული მიმდინარეობის ე.წ. *ანალების სკოლის* წარმომადგენლის ბროდელის მიერ შემოტანილი ცნება) ფენომენი. ამგვარი განზომილების მქონე მოვლენის შესწავლისას, საჭიროა მასალის დაძებნა ვრცელი ქრონოლოგიური პერიოდიდან. უმჯობესია ფენომენზე დაკვირვება დავიწყოთ განვითარების იმ საფეხურიდან, როდესაც ის ყველაზე უფრო სრულყოფილად ავლენს თავს. ანუ მე მკითხველს ვთავაზობ ქართული იდენტობის საკრალურ ასპექტზე მსჯელობა დავიწყოთ ჩვენი ეპოქიდან: ჩვენი (ანუ ქართული იდენტობის მქონე პირების) და ჩვენი გარემომცველი საზოგადოების პერცეფციებზე რეფლექსიით. ბევრი ფაქტი შეიძლება დასახელდეს. ამ შემთხვევაში მე ყურადღებას შევაჩერებ მხოლოდ რამდენიმეზე.

დღევანდელი ქართული საზოგადოება აშკარად ცდილობს ჰქონდეს საკრალური ცენტრი და ჰყავდეს წმინდა ადამიანი. ეს როლი ქართველთა უმრავლესობის მიერ მიკუთვნებული აქვს საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქს უწმიდესსა და უნეტარესს ილია მეორეს. არსებობს ერთგვარი საზოგადოებრივი კონსენსუსი: საზოგადოების უმეტესი ნაწილი გულწრფელად არის აღფრთოვანებული პატრიარქის პიროვნებით, ნაწილი კი უბრალოდ პრაგმატულად თვლის, რომ ეროვნულ ერთობას ესაჭიროება საყრდენი, რომელიც გამძლე შეიძლება იყოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ ის გაიაზრება,

როგორც წმინდა. უახლოესი ათწლეულების განმავლობაში პატრიარქის ფიგურამ იტვირთა მთელი რიგი ინსტიტუციების ფუნქცია და ურთულეს გარდამავალ პერიოდში ხელი შეუწყო ეროვნულ განგრძობადობას. ნიშანდობლივია, რომ პატრიარქი მარტოოდენ ქრისტიანულ ანუ ზეეროვნულ ეთიკას არ ასწავლის ქართველებს; ის მიზანმიმართულად ავითარებს ეროვნულ გრძნობებს და ანიჭებს მათ არაჩვეულებრივ პოტენციას იმით, რომ აკავშირებს ამ გრძნობებს სარწმუნოებასთან. პატრიარქი ახდენს ყველაფრის საკრალიზაციას, რასაც ეხება. მისი ამგვარი არაორდინალური სოციალური როლი მომდინარეობს არამარტო კათოლიკოს პატრიარქის, უდავოდ დადებითი, პიროვნული ღირსებებიდან, არამედ, უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოების სურვილიდან ქართულ ეროვნულ ერთობას გააჩნდეს საკრალური საფუძველი.⁶

ჩვენი ეპოქისათვის ფაქტია, მოდერნული ქართული ნაციის ჩამოყალიბების პროცესის მონაწილეთა წმინდანებად შერაცხვა.⁷ „ის ვინც ქართველი ერის კოლსოლიდაციას ხელი შეუწყო, წმინდაა, ე.ი. ერად ყოფნა წმინდაა, ღვთითკურთხეულია“ – აი, აზრი, რომელიც ამგვარი აქტებით ინერგება.

მაგალითების გამრავლება კიდევ შეიძლება, მაგრამ, ვფიქრობ, საჭირო არაა. დასკვნა ადვილი გამოსატანია: ქართველებისათვის საკმარისი როდია, რომ წარმოადგენდნენ მხოლოდ კონსტიტუციით რეგლამენტირებულ საზოგადოებას, ქართველობა თავს მოიაზრებს საერთო ზნეობრივი ვალდებულებების მქონე კოლექტივად: ეს ის ერთობაა, რომელიც შექმნეს წმინდანებმა, რომელიც ცენტრირებულია წმინდა ადამიანზე.

წმინდანი ქართული იდენტობის საფუძველია დღესაც.

⁶ რამდენადმე ვრცლად პატრიარქის ამგვარი როლის შესახებ იხ. მ. ჩხარტიშვილი. ქრისტიანობა, როგორც ქართული იდენტობის მარკერი. ლოგოსი. ტ. 4. თბ. 2007, გვ. 15-24.

⁷ ილია ჭავჭავაძე და ექვთიმე თაყაიშვილი ამ ტენდენციის თვალსაჩინო მაგალითებს წარმოადგენენ.

„წმინდანი იყო მუდამ იდეალი ჩვენი წინაპრების და ჩვენთვისაც უნდა დარჩეს იდეალად თუ გვსურს ჩვენი ეროვნული და კულტურული არსებობის შენარჩუნება დღეს, ოკეანის პირისპირ, რომელიც ნთქავს ყოველგვარ ეროვნულ კოლორიტსა და ნიუანსებს. ის ერი კი, რომელიც დაკავავს რწმენას და კულტურულ უპირატესობას ვერ შეინარჩუნებს მომხდურზე, უთუოდ დამარცხდება. წმინდანი იყო და არის იდეალი განათლებული კაცობრიობისა. მას ვერც ერთი იდეალი ვერ შეცვლის მომავალში“.⁸

ეს სიტყვები ეკუთვნის გასულ საუკუნის 80-90-ანი წლების ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერს ზვიად გამსახურდიას. ზემოთქმულის გათვალისწინებით ამ კარაა, რომ ისინი სრულიადაც არაა შემთხვევითი. ზვიად გამსახურდია, რომელიც ბევრი ქართველისათვის იყო არამარტო ეროვნული, არამედ რელიგიური გრძნობის ავტორიც (გავიხსენოთ: საბჭოური სტაგნაციის პერიოდის ქართული საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილი ხასიათდებოდა რელიგიური ნიჰილიზმით და პატრიოტული გრძნობების არქონით), ეროვნულ კონსოლიდაციას შედეგს განიხილავდა როგორც ქრისტიანული ზნეობით შედუღებულ ვწმინდა ერთობის შექმნას. ბევრს ახსოვს ალბათ მიტინგებზე წარმოთქმული დიდი ემოციური მუხტის მქონე მისი მოწოდება, რომ ქართველ ხალხს არჩევანი გაეკეთებინა ქრისტეს გზას და ბარაბას გზას შორის. ამ მოწოდების უმთავრესი მესიჯი ისაა, რომ ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა იყო სვლა ქრისტესაკენ და ქრისტეს სახელით.

ახლა გადავიხედოთ კიდევ ერთი საუკუნის იქით: დავინახავთ, რომ ქართული მოღერნული ნაციის მშენებელნიც ცდილობდნენ ნაციონალური იდეები საკრალური გაეხადათ,

⁸ ზ. გამსახურდია. „მკვახე შეძახილის“ ექო (ლია წერილი აკაკი ბაქრაძისადმი). იხ. ზ. გამსახურდია. წერილები, ესეები. თბ. 1991, გვ. 565.

ნაციონალიზმის⁹ იდეოლოგია აეყვანათ რელიგიის რანგში. ამჯერად ილიას მხატვრული შემოქმედებიდან მაგალითით დაგვიჩვენებენ: „აქ არვის, დიდსა თუ პატარასა, ქვეყნის ტკივილით არ სტკივა გული / დაჰვიწყებია, რომ ქვეყნად ცა-სა ღვთად მოუცია მარტო მამული/ დაჰვიწყებია, რომ დიდი არის ღვთისა წინაშე იგი ცხოვრება/ რომელიც ქვეყნის წვი-თა დამწვარი ქვეყანასავე შეეწირება! წმინდაა იგი, ვისაც ეღირსა მამულისათვის თავის დადება! ნეტა იმ ვაჟკაცს, ნე-ტა იმ გმირსა, ის თავის დღეში აღარ მოკვდება/ მას განა-ცოცხლებს სიმღერა ხალხთა, შორს საუკუნეთ ეტყვის მის სახელს,/და არა ერთხელ ჭაბუკთა ყმათა, ხმლის ტარზედ ძლიერ აურთოლებს ხელს“.

როგორც ვხედავთ, ილიასათვის ქართული ერთობა (ქართველი ერი) ღვთაებაა, რომელიც (როგორც, სხვათა შო-რის, ყველა ღვთაება) ითხოვს მსხველპშეწირვას, თავშეწირ-ვას. სამაგიეროდ, როგორც ნამდვილი ღვთაება, უკვდავების გარანტიას იძლევა.

ამგვარად, ილიას შემოქმედების მეშვეობით ქართულ ერთობაში ინერგებოდა აზრი, რომ ქართველი დაბადებით არის მამულის მსხვერპლი, მის წინაშე ქართველს აქვს ღვთიური ვალი. ანუ მამული, იგივე ერი საკრალური განზო-

⁹ აქვე ზედმეტი არ იქნება გავაკეთოთ შენიშვნა ტერმინ *ნაციონალიზმის* შესახებაც. ნაციონალიზმი ზოგჯერ ესმით უარყოფითი კონოტაციით .ეს თვალსაზრისი დამახასიათებელია თანამედროვე დასავლური დისკურსი-სათვის; იგი, აგრეთვე, გავრცელებულია პოსტსაბჭოთა ისტორიოგრაფი-ულ სივრცეში საბჭოური ისტორიოგრაფიული პრაქტიკის ინერციით, რომლის შეფასებითაც ნაციონალიზმი განიხილებოდა ბურჟუაზიულ იდე-ოლოგიად, ყველაფერი ბურჟუაზიული კი ცალსახად უარყოფით მოვლე-ნად ხასიათდებოდა. ბევრ მკვლევარს დღემდე ასე ანუ უარყოფითი აზ-რით ესმის ეს სიტყვა და ზოგი მას კიდევაც უპირისპირებს ეროვნულს. ეს არაა სწორი. ნაციონალიზმი (ქართულად მისი ფარდი სიტყვა შეიძლე-ბა იყოს ილიასეული ეროვნობა) სამეცნიერო ტერმინია, რომელიც გამოი-ყენება გარკვეული სოციალური ფენომენის აღსანიშნავად. როგორც კვლევის ობიექტი, იგი განხილულ უნდა იქნეს ყოველგვარი შეფასებითი მომენტის გარეშე.

მიღების მოვლენაა.¹⁰

ახლა გადავიხედოთ საუკუნეების სიღრმეში, კერძოდ, ქართული პრემოდერნული ნაციის¹¹ ფორმირების ეპოქაში ანუ XI საუკუნეში. ვხედავთ, რომ ამ დროსაც ქართული ერთობა მოაზრება, როგორც საერთო ზნეობრივი ნორმებით (ეს ნორმები ექსკლუზიურად ქრიტიანულია) შედუღებულ ერთობად.¹² ძალიან ნიშანდობლივია ამ თვალსაზრისით საზღვარგარეთ მყოფი წმიდა გიორგი მთაწმიდელის მოწვევა საქართველოში ბაგრატ მეოთხის მიერ. რატომ უნდა დასჭირვებოდა თვითმპყრობელ მეფეს ყოველგვარ ამქვეყნიურ ძალაუფლებას მოკლებული ბერის დახმარება ქვეყნის საქმეთა მოწესრიგებისას?

ამ კითხვაზე პასუხის საშუალებას გვაძლევს საქართველოში წმინდა მამის მოღვაწეობის ანალიზი, კერძოდ, მისი ღონისძიებანი საყოველთაო განწმედისაკენ მიმართული. პუ-

¹⁰ ვრცლად ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებაში ნაციონალიზმის უნივერსალიების გამოვლინების შესახებ იხ.: მ. ჩხარტიშვილი. ნაციონალიზმის იდეოლოგიის უნივერსალიები ილია ჭავჭავაძისა შემოქმედებასა და საზოგადოებრივ მოღვაწეობაში. ილია ჭავჭავაძე 170 (საიუბილეო კრებული) თბ. 2007, გვ. 215-243.

¹¹ ფართოდ გავრცელებული თვალსაზრისის მიხედვით ნაციები ახალი დროის პროდუქტებს წარმოადგენენ. ამ თვალსაზრისს იზიარებენ ე.წ. მოდერნისტები, რომლებიც თვლიან, რომ ნაციები პრინციპულად ახალი დროის ფენომენებია და ახალ დროში პოლიტიკური ელიტების მიერ ინსპირირებული და მართული მობილიზაციის შედეგებს წარმოადგენენ, და ეთნოსიმბოლისტებიც, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ, მართალია, ნაციები აღმოცენდებიან ახალ დროში, მაგრამ არსებული ეთნიკური კულტურის ჩარჩოებში და მთლიანად განპირობებულნი არიან ეთნიკური საფუძვლით. თუმცა მიმართება ეთნიკურსა და ნაციონალურს შორის თავისებურია: ნაციონალური კულტურა არ არის ეთნიკურის უბრალო გამეორება, არამედ გარკვეული ფაქტების შერჩევა და რეინტერპრეტაცია. ე. სმითი თვლის, რომ გარკვეული პირობითობით შეიძლება საუბარი ნაციებზე წინა მოდერნულ ხანაშიც. ქართული შემთხვევისათვის მე სავსებით მართებულად მჩვენება ეს აზრი.

¹² ვრცლად იხ.: მ. ჩხარტიშვილი. წმიდა მამა გიორგი მთაწმინდელი და ქართული იდენტობის სამანები XI საუკუნეში. ქართული წყაროთმცოდნეობა. ტ. 11. თბ. 2010, გვ. 87-101.

რიფიკაციის პროცესი შეხება ყველას, განურჩევლად სოციალური სტატუსისა:

„ხოლო მიერთგან იწყეს აღსაარებად და სინანულად თუთ მეფემან, კათოლიკოსმან, მღვდელთა, დიაკონთა, მონაზონთა და მოწესეთა, დიდებულთა და მთავართა, მდიდართა და გლახაკთა...და ესრეთ განანათლა ყოველი აღმოსავლეთი კაცმან ამან განათლებულმან ღმრთისა მიერ და ყოველნივე ცხადნი და დაფარულნი უწესობანი განჰმართნა“.¹³

ამგვარად, ქართული ერთობა, ქრისტიანულ მცნებათა შემნახველი („დამმარხავი“) ერთობაა. ქართული ერთობის საკრალური განზომილების მაჩვენებელია ისიც, რომ მის სათავეში დგას ღვთისმსახური მეფე. თავად ერთობის წევრთა პერცეფციით ამ ერთობის პოლიტიკური ჩარჩო ანუ სამეფო სხვა არაფერია, თუ არა ინსტრუმენტი მეფის ხელში საღვთო გეგმის რეალიზაციისათვის.

ქართული ერთობის წმინდა საფუძვლების მქონე სოციალურ არსად გააზრება ძალიან თვალსაჩინოდ ჩანს დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსის ბევრ მსჯელობაში. ამჯერად, გამოვეყოფთ მხოლოდ ერთ მაგალითს. სიტყვა შეხება მემპტიანის კომენტარს კახეთის მეფის აღსართანის რენეგატულ მოქმედებასთან დაკავშირებით. შუა საუკუნეების ავტორის აზრით, ზნეობრივი ნორმების უგულვებელყოფამ შეიძლება გამოიწვიოს ერთობის დესტრუქცია. ცხადია, ასეთი თვალსაზრისი შეიძლება წარმოიშვეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ მიჩნეულია, რომ თავად ამ ერთობის არსებობა განპირობებულია წმინდა საფუძვლით:

„მათ ჟამთა აღსართანცა, კახთა მეფე, წარვიდა მალიქ შას წინაშე, დაუტევა ქრისტიანობად და შეეძინა სარკინოზთა სჯულსა, და ამით ღონითა აღიღო სულტნისაგან კახეთი. ამათ ესევეთართა ჟამთა არავე დამშუდნა ქუეყანად, არცაღა

¹³ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები. ი. აბულაძის საერთო რედაქციით. წიგნი მეორე (XI-XV სს.), თბ. 1967, გვ. 162.

იქმნა ლხინებად კაცთა უკეთურებისთვის მკვდრთა მისთაღსა, რამეთუ ყოველმან ჰასაკმან და ყოველმან პატივმან ყოვლითურთით შესცოდეს ღმერთსა და მიიქცეს გზათაგან წრფელთა ყოვლისა მიმართ უკეთურებისა; ბუნებით მოწყალე და სახიერი ღმერთი ესეოდენ განარისხნეს, ვიდრემდის თვთ მოხადეს განჩინებად რისხვსად, ქადებული უსჯულოთათვის ესაღას მიერ, მეტყუელისა ესრეთ: „გად ნათესავსა ცოდვილსა, ერი რომელი საესე არს უსჯულოებითა კუალითგან ფერჯთადათ ვიდრე თავადმდე, არა არს მას შინა სიცოცხლე“.¹⁴

შემდგომნი: „ქუეყანად თქუენი ოჯერ, ქალაქნი ცეცხლითა მომწუარ, სოფელთა თქუენტა უცხო თესლნი მოსჭამენ, და მოოჯრებულ და დაქცეულ არს ერისა უცხო ტომთაღსა“.¹⁵

ესე ყოველი მოიწია და თუალითა ჩუენითა ვიხილეთ, და ფრიად უფროდსი ამათ წარმოთქმულთაცა: რამეთუ ვითარცა ვინ მისცა თხრობასა ყოველი, რომელი იქმნა, ანუ ვითარცა ვინ წარმოთქუა ყოველი, რომელი დღეთა ჩუენტა მოიწია ჭირი? ამას ყოველსა ზე არა დასცხრა გულისწყრომად უფლისად ჩუენ ზედა, რამეთუ არა შევინანეთ“.¹⁶

ამგვარად, ქართული ერთობის ერთი ნაწილი განკერძოვდა. ნაციონალურ რენეგატობას რელიგიური რენეგატობაც დაერთო. ამის შედეგებს კი იმკის მთელი ერთობა უფლის სასჯელის სახით. ისტორიკოსი აშკარად ცდილობს შემდეგი აზრის კულტივირებას: უფლისათვის მისაღები არაა ერთობის დაშლა, რადგან ერთობის საფუძველი წმინდაა. ჩანს, იგი თვლიდა, რომ ერთობა იყო საუკეთესო საშუალება უფლის მცნებათა მიღებისა და უფლის გზით სვლისათვის.

იგივე თვალსაზრისს ავითარებს თამარის პირველი ის-

¹⁴ ქართლის ცხოვრება. რ. მეტრეველის საერთო რედაქციით. თბ. 2008, გვ. 305.

¹⁵ ქართლის ცხოვრება. რ. მეტრეველის საერთო რედაქციით, გვ. 305.

¹⁶ ქართლის ცხოვრება. რ. მეტრეველის საერთო რედაქციით, გვ. 306.

ტორიკოსი გიორგი რუსის განდგომილების ფაქტზე საუბრისას: „მაშინ შეკრბა კრებული ღმრთისმბრძოლი, აღიღეს მახულები და წათები, წარმოემართნეს პატრონსა ღმერთშემოსილსა ზედა“.¹⁷

მისივე აზრით, საქართველო ანუ ქართული ერთობა არის უფლის სამკვიდრებელი.¹⁸

კოლექტიურ კულტურულ იდენტობაზე დაფუძნებული ერთობის წმინდა განზომილებაზე მიუთითებს ჟამთააღმწერელიც: ჯერ იგი ციტირებს *წმინდა წერილის* სიტყვებს: „ჭამა იაკობ, განძნა, განსუენა და დაუტევა ღმერთი, შემოქმედი თვისი და განუდგა ღმერთსა, მაცხოვარსა თვისსა ზედა“.

მერე ამ სიტყვებს იყენებს ქართული ერთობის, მისი სიტყვებით, „ქართველთა ნათესავის“ მდგომარეობის დასახასიათებლად: „ეგრეთვე იქმნა ნათესავსაცა ამას შინა ქართველსა, რამეთუ განძნეს და იშუებდეს, უწესობად მიდრკეს...ამისთვის აღმოცენდეს მიზეზნი ცოდვათა სიმრავლითა საქართველოსა მოღვრებისანი“.¹⁹

ქართული იდენტობის საკრალური ასპექტი ძალიან მკაფიოდ ჩანს ქართული პრემოდერნული ნაციის ჩამოყალიბებამდე მრავალი საუკუნით ადრეც. იოანე საბანისძე კარგად აჩვენებს ამ პერიოდის ქართული ერთობის მიერ საკუთარი საკრალური მისიის პერცეფციას. ჰაგიოგრაფი ცდილობს ქართული ერთობის არსებობის კონტექსტუალიზებას ქრისტიანულ მეტანარატივში. მისი მითითებით, დგას მეშვიდე ჟამი ანუ ქვეყნიერების აღსასრულის ათასწლეული. ამგვარი იდენტიფიკაციის საშუალებას მას აძლევს *წმინდა წერილში* მოცემული დახასიათება ბოლო ჟამისა, რომელთაც ის უდარებს მის თანამედროვე ვითარებას. ამ ჟამის ნიშანია ის, რომ სოცოცხლის მოძღვრებას უარყოფენ ადამიანები და

¹⁷ ქართლის ცხოვრება. მეტრეველის საერთო რედაქციით, გვ. 423.

¹⁸ ქართლის ცხოვრება. მეტრეველის საერთო რედაქციით, გვ. 479.

¹⁹ ქართლის ცხოვრება. რ. მეტრეველის საერთო რედაქციით, გვ. 527.

ზღაპრებს მოუსმენენ. და ეს ვითარებაა სწორედ *ჩვენ შორის* ანუ იმათ შორის, რომლებიც, იოანე საბანისძის აზრით, არიან ქრისტიანული ოიკუმენის განაპირას ანუ „ყურესა ამა ქუეყნისასა“. მიუხედავად იმისა, რომ აქ ქრისტიანობას ხუთი საუკუნის და მეტი ხნის ისტორია აქვს, მაინც ჭეშმარიტი სარწმუნოებისაგან მიდრეკილია ხალხი: ზოგი ძალადობით, ზოგი მოტყუებით, ზოგი ახალგაზრდობის გამო გაუთვით-ცნობიერებლობით.²⁰

ამგვარად, იოანე საბანისძე მიმართავს *მეშვიდე ქამის* ქრისტიანებს. ერთი შეხედვით, მისი აღრესატია ქრისტიანული რელიგიური ერთობა საზოგადოდ. მაგრამ არა. ეს ქრისტიანები განსაზღვრული არიან სივრცულად: ესაა, როგორც ითქვა, ოიკუმენას განაპირას მცხოვრები ხალხი. ხომ არ შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ესაა ამ რეგიონის ქრისტიანი მოსახლეობა განურჩევლად ეთნიკურობისა? კვლავ არა: ესაა ქვეყნიერების საზღვარზე მცხოვრები კონკრეტულად ის ქრისტიანი ხალხი, რომელსაც ქრისტიანობა ხუთასი წლის წინ და ამის უწინარესაც აქვს მიღებული. აღნიშნული უკვე კონკრეტული ხალხის ისტორიის ფაქტებია, იმ ხალხისა, რომლის მეფეებს ქრისტიანობა შეუწყნარებიათ უკვე მესამე საუკუნეში: გავიხსენოთ ქართველთა მეფე რევე მართალი, რომელსაც, მართლაც, 500 წელი აშორებს იოანე საბანისძეს და ქვეყანაში კი ქრისტიანობა ვრცელდება ამაზე უწინარეს, ანუ მოციქულთა პერიოდთან:

„და არა ხოლო თუ ჩემდა მარტოდასა საძიებელ არს სმენად საწადელი ესე მარტვლობად წმიდისა ამის მოწამისად, არამედ ყოველთა ჯერ არს თქუენდაცა დაკვრვებად ჩემ თანა, რომელნი ესე შემოკლებულსა²¹ ამას ჟამსა მეშვდესა

²⁰ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები. წიგნი პირველი, გვ. 49-50.

²¹ „შემოკლებული“ ჩატანილია სქოლიოში, როგორც ხელნაწერთა კითხვასხვაობა, ძირითად ტექსტში კი არის „შემოკრებულსა“, რაც გამომცე-

დარსა ზედა ვდგათ, რომლისა ჟამისათვისცა უფალი იტყვს, ვითარმედ: „მრავალნი სცდებიან, მრავალთა აცთუნებდნენ და მოციქული პავლე მისწერს ტიმოთესა, ვითარმედ: ”მოვალს ჟამი, ოდეს სიცოცხლისა ამის მოძღურებასა არა თავს იღებდნენ, არამედ გულის-თქუმისაებრ თვისისა თავით თვისით შემოიკრებენ მოძღურებასა ქავილით ყურითადათა და ჭეშმარიტებისაგან სასმენელნი გარემიიქცინენ და ზღაპრებსა მიექცნენ, რომელიცა ესე ამ ჟამსა აღესრულებიან ჩუენ შორის. რამეთუ რომელნი ესე ვართ ყურესა ამა ქუეყანისასა, სასტიკებისაგან და სივერაგისა მანქანებითა მით საცთურებისადათა ზედამდგომელთა ამათ ჩუენთა, მფლობელთა ამის ჟამისათა, ზაკულებითა მოძღურებისადათა, თვთ თავით თვისით შჯულის დებისადათა, განდგომილთა ქრისტესგან მრავალნი შეაცთუნენ და გარდადრიკნეს გზისაგან სიმართლისა და ჭეშმარიტებისა ქრისტეს სახარებისა შეეცოდნეს, რომელნი ხუთასის წლისა ჟამთა და უწინარწსლა სჯულდებულ არიან წმინდათა მადლითა ნათლისდებისაითა. მიერთგან ვიდრე აქამომდე ნაშობნი ქრისტეანნეთანი გარდაგულარძნეს რომელნიმე მძლავრობით, რომელნიმე შეტყუვილით, რომელნიმე სიყრმესა შინა უმეცრებით, რომელნიმე მზაკუარებით. და სხუანი, რომელნი ესე ვართ მოწმუნენი, მძლავრებასა შინა დამონებულნი, და ნაკლულევანებითა და სიგლახაკითა შეკრულნი, ვითარცა რკინითა, ხარკსა ქუეშა მათსა გუემულნი და ქეჯნილნი, ძვრძვრად ზღვეულნი, შიშითა განილვეიან და ირყევიან ვითარა-

მელთა მიერ აღნიშნული ადგილის არასწორად გაგებაზე მიუთითებს. ითვლებოდა, რომ მეშვიდე ჟამი იყო შემოკლებული ჟამი, რადგან ქრისტეს მეორედ მოსვლა ივარაუდებოდა მის დასრულებამდე. აქედან გამომდინარე სრულიად ცხადია, რომ სიტყვა „შემოკრებული“, რომელსაც უპირატესობას ანიჭებენ გამომცემელნი, აქ არაფერ შუაშია. „წმ. აბოს წამების“ ესქატოლოგიის და, კონკრეტულად, „მეშვიდე ჟამის“ ინტერპრეტაციისათვის. იხ. გ. შურდია. ესქატოლოგიური შეხედულებები ძველი ქართული და ბიზანტიური წყაროების მიხედვით („მეშვიდე დარი“ – დაუსრულებელი განსუენება, თუ მძაფრი განსაცდელი“?). – IV ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები. თბ. 2005. გვ. 172-186.

ცა ლერწამნი ქართაგან ძლიერითა, არამედ ქრისტჳსა სიყუარულითა და შიშითა ჩუელებსაებრ მამულისა²² სვლისა, ჭირთა მოთმინებითა არა განეშორებიან მხოლოდ შობილსა ძესა ღმრთისადასა“.²³

ამგვარად, მეშვიდე ჟამის დარს, ყურესა ამა ქუეყნისასა მყოფი ქრისტიანები კონკრეტული ისტორიული მახსოვრობის ერთობაა. ანუ კოლექტიური კულტურული იდენტობის საფუძველზეა აღმოცენებული. იოანე საბანისძის წარმოდგენით (და ეს უთუოდ გარკვეულწილად არის მთელი ქართული ერთობის წარმოდგენაც, რამდენადაც, როგორც ცნობილია, ჰაგიოგრაფია ფართო „მომხმარებელზე“ გათვლილი ჟანრია), ქართული ერთობა არის საკრალური მისიის ერთობა, შესაბამისად, საკრალური ერთობა, ამიტომ მისი წიაღი წარმოშობს ახალი დროის ანუ მეშვიდე ჟამის მოწამეს ანუ აბოს. მოწამე, რომელიც იმარტვილებს მეორედ მოსვლის წინ იხსენიება *აპოკალიფსისში*. ქრისტიანული ეგზეგეტიკით იგი თავისი ძაღმოსილებით უტოლდება ელია წინასწარმეტყველს, რომელიც არ მომკვდარა, ცოცხლივ ატაცებული იქნა უფლის მიერ და მეორედ მოსვლისას პირველი დაამოწმებს ქრისტეს მოსვლას. ამგვარად, „წმინდა აბო თბილელის მარტვილობაში“ დასტურდება ქართული ერთობის მიერ საკუთარი განსაკუთრებული (წმინდა) მისიის რწმენა და მესიანური იდეოლოგია გამსჭვალული მძაფრი ესქატოლოგიური განცდით.

ეს იდეოლოგია გარკვეულად გაგრძელებას წარმოადგენს ქართველთა ეთნიკური რჩეულობის იდეოლოგიისა, რომელიც შეიქმნა ქართველთა მოქცევის ეპოქაში და რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი გახდა უცხოთა სარწმუნოების ქრისტიანობის ანუ „პრომთა სჯულის“ ადგილობრივ ნიადაგ-

²² აქ, ცხადია, არ იგულისხმება „მამული“ ილიასეული გაგებით ანუ სამშობლოს აზრით. აქ საუბარია მამაპაპური სჯულის შენარჩუნებაზე, მამათა გზით სიარულზე.

²³ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები. წიგნი პირველი, გვ. 49-50.

თან შეზრდა. აღნიშნული იდეოლოგია ანუ „რჩეულობის მითი“, როგორც აღნიშნავენ სპეციალურ ლიტერატურაში ამ ტიპის ნარატივებს, დაფიქსირებულია ქართული ჰაგიოგრაფიის უძველეს ძეგლში და ავთენტურ წყაროში „წმინდა ნინოს ცხოვრებაში“. ქართველთა ეთნიკური რჩეულობის კონცეფციის შექმნა იყო თავისებური რეაქცია იმ გამოწვევაზე, რომელსაც წარმოადგენდა ტრანსეთნიკური ქრისტიანობა ნებისმიერი ეთნიკური კულტურისათვის და, მათ შორის, ქართული კულტურისათვისაც. აღნიშნული იდეოლოგიის მიხედვით ქართველთა მიწა, რომელიც შეიცავდა ყველაზე პრესტიჟულ ქრისტიანულ რელიგიას – უფლის კვართს, მომავალში გახდებოდა უფლის სამკვიდრებელი ანუ *ზეციური იერუსალიმი*, რაც მინიშნება იყო იმაზე, რომ ქართველები, როგორც უფლის სასუფევლის დამკვიდრების ადგილას მცხოვრებნი, უფლის რჩეული ერთობაა. ამგვარად, „არმაზის საყმო“ გადაზრებულ იქნა *ისრაელად* ანუ რჩეულ ერად.²⁴

მე ვფიქრობ, რომ უფლის კვართი და მასზე დაფუძნებული ქართველთა ეთნიკური რჩეულობის იდეოლოგია არის ქართული იდენტობის შენობის „მზიდი კედელი“. მიუხედავად იმისა, რომ ამ იდეოლოგიის წარმოშობის ხანას მრავალი საუკუნე გვაშორებს, იგი ცოცხალია დღემდე: საქართველო ქართველთა წარმოდგენით (იდენტობისათვის მთავარია სწორედ თავად ჩვენ-ჯგუფის წევრთა წარმოდგენა და არა სხვათა დამოკიდებულება) არის უფლის კვართის ქვეყანა. ქართული ეკლესიის და მისი მრევლის ანუ ქართველი ერის ისტორია უფლის კვართით მარკირებულ ქრისტიანთა ერთობის ისტორიაა.

ტრანსეთნიკური ქრისტიანული რელიგიის ოფიციალურ სარწმუნოებად მიღებამ ქართული იდენტობის მარკერთა

²⁴ მ. ჩხარტიშვილი. ქართული ეთნიკური იდეოლოგია: როგორ იწარმოებოდა იგი. ეთნიკური რჩეულობის იდეოლოგია. კავკასიოლოგიური ძიებანი. ტ. I. თბ. 2009, გვ. 376-385.

გამოკვეთა გამოიწვია. ამან მის არაჩვეულებრივ განგრძობადობასაც შეუწყო ხელი იმით, ერთობის არსებობას მიანიჭა საკრალური საზრისი.²⁵

მაგრამ, როგორც ვიცით, ქართული იდენტობა ქრისტიანობით არ იწყება. ქრისტიანობის მიღების დროისათვის ქართული იდენტობა უკვე სრულიად ჩამოყალიბებული იყო. „ქართლის ცხოვრებაში“ დაცული პრექრისტიანული ეპოქების ამსახველი ცნობები ძალიან ნიშანდობლივია ამ თვალსაზრისით: ისინი არაორაზროვნად აჩვენებს, რომ წარმართულ ხანაში *ქართველობის* ანუ ქართულ ერთობასთან თვითიდენტიფიკაციის საფუძველი იყო ღოალობა ერთობის კერპებისადმი. „ქართლის ცხოვრების“ მიხედვით ქრისტიანობამ კი არ შექმნა ქართული იდენტობა ან თუნდაც მისი საკრალური განზომილება, არამედ მხოლოდ გააძლიერა იგი ამ იდენტობაზე აღმოცენებული ერთობის მთავარ ფასულობათა რესაკრალიზაციით და ქართული ნარატივის ქრისტიანული ისტორიის კონტექსტში ჩართვით.

ცხადია, ამ მოკლე პრეზენტაციისას შეუძლებელი იყო შევხებოდი საკითხთან დაკავშირებულ ყველა თემას. ჩემი მოხსენება პრობლემის დასმის ცდად მესახება და არა მისი სრულყოფილი შესწავლის ამბიციით გამსჭვალულ გამოკვლევად. ამიტომაც ამჯერად ქართული იდენტობის საკრალური განზომილების შესასწავლად ჩემს ძიებებს დავამთავრებ ამონარიდით ნაციის ინტერპრეტაციის ეთნოსიმბოლისტური მიდგომის ფუძემდებლის, ზემოთ არაერთხელ დამოწმებული ე. დ. სმითის ერთ-ერთი ბოლოდროინდელი ნაშრომიდან „რჩეული ხალხები. ნაციონალური იდენტობის საკრალური წყაროები“. ეს ნაშრომი გამოვიდა 2003 წელს, თუმც მისი ძირითადი პოსტულატები ადრეული პუბლიკაციებითაც იყო ცნობილი, რამდენადაც აღნიშნული თეორიის გასაღებს წარმო-

²⁵ მ. ჩხარტიშვილი. ქართული ეთნიკ რელიგიური მოქცევის ეპოქაში. თბ. 2009, გვ. 127-159.

ადგენს სწორედ დასკვნა საზოგადოებრივი პერცეფციების გადამწვევტი როლის შესახებ ნაციონალური (და, აგრეთვე, ეთნიკური) კონსოლიდაციის პროცესში.

„მე ვხედავდი, რომ ვნებანი, რომელთაც აღვიძებს ნაციონალიზმი, მძლავრი ერთგულება, რომელსაც განიცდის ამდენი ადამიანი საკუთარი ნაციონალური იდენტობისადმი, შეუძლებელია აიხსნას ეკონომიკური და პოლიტიკური პირობითობის ფარგლებში. მხოლოდ რელიგიას თავისი მძლავრი სიმბოლიზმით და კოლექტიური რიტუალებით შეუძლია გამოიწვიოს ასეთი ვნება. მაგრამ აქედან გამომდინარე საკმარისი როდი იქნება დავიწყეთ იმის მტკიცება, რომ ნაციონალიზმი არის უბრალოდ სხვა „პოლიტიკური“ რელიგია. საიდან აქვს ამ ვნებას არსებობის წყარო და მოწოდების ასეთი ძალა? ცხადია, მხოლოდ ღრმად ფესვგადგმული რელიგიური რწმენებისა და სენტიმენტებისაგან და საკრალურობის მძლავრი განცდისაგან. სწორედ ეს უკანასკნელი მოითხოვს აბსოლუტურ ლოიალობას. მაგრამ რომელია ის ობიექტები, რომლებიც საკრალური აზრის მატარებელნი არიან? უპირველეს ყოვლისა, ესაა თავად ერთობა, რჩეული ხალხი, რჩეულ მორწმუნეთა კრებული და მათი ოჯახები. მერე წმინდა მიწა, რომელზედაც ეს ხალხია დასახლებული, მათი მახსოვრობები, გმირული ქმედებები, ძეგლები და წინაპართა განსასვენებლები. მერე ესაა დიდებული წარსული, ოქროს ხანა, რომელიც წინ უძღოდა მომდევნო სავალალო დაცემის ხანას. დაბოლოს, ესაა ერთობის გადასარჩენად და მისი წმინდა მომავლის უზრუნველსაყოფად შეწირული ყველა მსხვერპლი. აი, ეს არის ქსოვილი ავთენტურობის იმ ახალი რელიგიისა, რომელსაც ეწოდება ნაციონალიზმი“.²⁶

მსჯელობა, რომელიც ზემოთ მოვიყვანე, მოცემულია დასახელებული წიგნის შესავალში და არსებითად წარმოად-

²⁶ A. D. Smith. Chosen Peoples. Sacred Sources of National Identity. Oxford University Press, 2003, გვ. VII-VIII.

გენს საზოგადოდ პრობლემის დასმას. კვლევის ამოცანათა ლაკონიურ და ამგვარად ამომწურავ იდენტიფიკაციას, ვფიქრობ, შეუძლია შეასრულოს გზამკვლევის როლი კოლექტიური კულტურული იდენტობის ფენომენის საკრალური ასპექტის ქართული მაგალითის საფუძველზე შესწავლის საქმეშიც.

Mariam Chkhartishvili

GEORGIAN IDENTITY'S SACRAL ASPECT

Summary

The paper deals with widely accepted assertion concerning the sacral sources of collective cultural identities and divine foundation of the communities based on this type of identities. The goal of the present contribution is to document this theoretical finding through the Georgian case study.

While doing so, the author concerns the current situation, then she considers the epoch of Georgian modern nation shaping (19th c); after this there are facts of medieval and ancient periods displayed and analyzed.

The results of the investigation makes it evident that during many centuries Georgian cultural elite had managed to create and cultivate ideology of ethnic electivity and special national mission. Just messianic ideas and belief in Georgians' "specialness" had played decisive role in Georgian identity survival.

The conclusion above represents essential novelty in study of Georgian nation's history as the facts reflecting subjective factors were neglected completely in Georgian historiography of Soviet and also post-Soviet era. The author of the present contribution considers this practice misleading and attempts to reason necessity of study of Georgian identity's sacral dimension.